

Dorka könyve

Dorka

Hömpölygött a víz a Tompa Mihály utcán. Vitte a dohánytöveket is, amelyeket ki kellett húzni az előkertből. Egy csendőr csöngetett be, hogy húzzák ki, mert tilos. Pedig dísznövénynek tűnt. Az anyja csípőre tett kézzel állt a csendőr előtt. – Én nem szivorozok, és az uram se.

A csendőr elnevette magát. Az anyja előtt állva végül mindenki elnevette vagy elsírta magát, és Zlata úgy hitte, azért ugranak be már most ennyien az utcából, mert nevetni vagy sírni akarnak, pedig alig két hónapja laktak ott. Ugyanígy jártak a nagyapja csokoládéboltjába is a zágrábiak; gyerekkorában nem egyszer hallotta, míg a raktárban ült egy vászonzsákon a kávéon vagy a cukron, hogy valaki beszél, míg a nagyapja néhány szót morog csak, olyasmit, hogy jól van, vagy hogy sajnálom, vagy csak morog és sóhajt.

Az anyja is így hallgatott, amióta ismerte, és úgy sejtette, egyszer ő is így fog.

Közelebb hajolt az ablaktáblához, hátha ki tudja venni a tükörképet a pécsi utca fölött vagy mögött, de csak az esőt látta, és mögötte a nagypénteki utcát. Szeretett volna kiállni abba az esőbe. Gyerekkorában egyszer lementek a nagyapjával a tengerre. Megnézték a régi, pulai házat. Jozo néha onnan is küldött levelet. Az utóbbi időben néha Zlatának is írt, és a borítékra kacskaringós, ferde, fekete betűkkel írta oda, hogy Zlata kisasszonynak. A borítékokban leginkább kikötők voltak, vagy képek hajókról. Zlata maga se tudta, mit érez, ha sokáig nézi a képeken a tengert. A szomjúsághoz és az éhséghez hasonlított. Talán ezért ment volna ki az esőbe is, mintha kihúzott dohánytő volna, vagy valaki, aki látta a tengert.

– Aki a tengernél született, annak a vére a tengerrel együtt mozog, akár a fiaié – mondotta a nagyapja, aki maga vitte Jozót tizennégy évesen Puláig, matrónnak, aztán ott hagyta.

– Hazaszökik, ha nem bírja – mondta.

Nem szökött haza. Az anyja úgy mesélte, hogy amikor elvitték Jozot, kiengedte a madarat. Kihajtotta az ablakon, mintha megbolondult volna, és a kis ház udvarán ott röpködött körbe-körbe a kanári, míg végre leült az egyik kőváza szélére. Mila, a húga hozta be a tenyerében.

– A madár nem ment el. Nem tudta kicserélni. Jozo nem jön haza – mondta a nővére. Ismerte az esze járását. A kisfiút ő nevelte fel. Voltaképp a húgait is ő nevelte fel, és nem emlékezett rá, hogy őt felnevelte volna valaki. Az anyja biztos nem. Korán meghalt.

Az apja meg hiába küldte Bécsbe a nénjéhez, mint ahogy évek múlva Jozót a tengerhez, ő hazament. Azt, hogy haza akar menni, kristálytisza bécsi kiejtéssel kezdte ismételtetni fél év után, bár addig hiába könyörögtek neki, nem szólalt meg németül.

Teta Mira elhűlten nézte a tizenhárom éves kis verebet. Bár kilencnek se nézett ki, nem-hogy németül megtanult, amíg némának tűnt, de pár hét után már azt is ő diktálta, mit vegyenek a boltba, mintha nemcsak Zágráb, de Bécs ízlését is pontosan ismerné. Soha nem tévedett. Ha egy ízre fintorgott, azt nem lehetett eladni, ha valamire bölintott, volt, hogy már délutánra kifogyott, mintha az összes gavallér azt vinné, mintha az összes iskolás gyerek arra gyűjtene. Amikor a nagybátyja megkérdezte, hogyan csinálja, azt mondta, nem az ízeket kell érezni, hanem szagolni kell.

– Nézd, bácsi, a nők orgonaillatot használnak, és rózsát. Az orgona keserű. A rózsá nagyon édes. Ebben kevés cukor van, mint az orgonában – mutatott fel egy fekete bonbont. Ők nem ették. Gyógyszeríze volt. A bécsiek szerették.

– Amelyik a rózsát használja, az ezt viszi – mutatott rá Zora egy másikra, és a bácsi elbámult a kirakaton át. Mosta az eső Bécset, fröcsögött a sárlé. A Mali Mis, a Kisegér a pultnak támaszkodott, előtte sorban álltak a csokoládék. Úgy válogatott, mintha a magáé volna.

– Apám hisz nekem. Maga tudja, hogy maga hisz-e. De jobban teszi – mondta a nagybátyjának, aki maga se tudta, miért kezdte mesélni a kislánynak, hogyan jöttek Bécsbe, amikor ő még meg sem született. A gyerek olykor bölintott, olykor felhúzta a szemöldökét, mintha mindent értene, de amikor arra került a szó, hogy az apja nővére fukar, lehajolt, mintha a cipőjét igazítaná. A nagybátyja akkor döbbsen rá, hogy egy gyerekkel beszél.

Ahogy a furcsa kis arc újra felé fordult, mégis úgy érezte, mintha mindent elmondott volna. Üresnek tűnt maga előtt és boldognak, mintha nyári reggelen a lugasban ülne, bő reggeli után, míg a kezei még hűvösben matatnak az asztalon, de a hátát már egyre melegebben süti a nap. Eszébe jutott a tenger. Aztán megértette: a gyerek szeme volt tengerké, mint a dalmátoké sokszor. A felesége mesélte, hogy Zadarból kerültek Pulába, onnan meg Zágrábra. A csipisz komolyan állt előtte, aztán megszólalt, mintha a leckét ismételné.

– Akinek rózsás az illata, az a törökösét viszi. A törökök meg a bosanacok több cukrot tesznek. Apa is rendel ilyesmit. Télen jobban megy. Nyáron nem megy a nagyon édes. Akinek orgonaillata van, az ezt viszi – mutatott rá egy másik bonbonra, és Bécsben azon a tavaszon ment a keserűlikőrös és a kandírozott gyümölcs, a bolt piros-fehér papírja ott zizegett a gavallérok kezében, és Zora nemegyszer talált a reggelije mellett valami újat. Olykor csak beleharapott, és bölintott, máskor rázta a fejét.

– Haza kellene mennem – mondta azon a bizonyos reggelen kristálytisza bécsi kiejtéssel, majd félretolta a bonbont, és megrázta a fejét. Az ablakon folyt az eső, és amikor a néni mesélni kezdte, miért jöttek Bécsbe, bölintott, hogy tudja már.

– Nézd a Kisegeret – mondta a nagynénje egy óra múlva, és megrázta a fejét. Mintha álomból ébredt volna. A keze az abroszon járt, ide és oda tette a csészét, aztán a morzsákat sepregette. Kétszer is kiküldte a lányt, hogy majd maga szed le. Tizenegy órára járt. Vasárnap volt.

– Te miért hallgatsz? – kérdezte az unokahúgát. A Kisegér mintha mosolygott volna.

– Az embereknek mesélniük kell. Amíg mesélnek, jó. De hallgatni nem tudnak. Én tudok – mondta.

Teta Mira úgy érezte magát az öccse lánya mellett, mintha ő lenne a gyerek és a Kisegér az anyja.

– Ugye nem kell többet németül beszélnem? – kérdezte a Kisegér, amikor Zágrában kiszálltak. Otthon az ebédlőasztalnál bemutatta, hogyan járnak a németek, aztán, hogy hogyan közlekednek az iskola folyosóján az apácák. Ahogy fintorgott, majd előredőlt, mintha a nyakát húzná a kereszt, végül kifordított szemmel, bandszíva a plafont kezdte nézni, aztán gavallérrá vált, aki a csokoládéboltban felejt a kesztyűjét, végül kutyás, kényes hölgyé, sorra vonultak Bécs figurái, akár az árnyékok az ebédlő falán, és Teta Mira hirtelen komisz kamasznak látta az unokahúgát, aztán másnap reggelinél megint öregasszonynak.

– Mi lesz belőled, Kisegér? – kérdezte tőle, de az csak épp beleharapott valamibe, aztán megrázta a fejét.

– Ahogy láttam, kékben járnak a nők és túpötyösben, ez az íz nem pásszol – mondta az apjának, és az apja áthúzta a listán a bonbont, amely édes volt, mint a bűn.

Jozo már járt. Úgy tűnt, egy év alatt elfelejtette a legidősebb nővérét, de azért megült az ölében.

– Hol voltál? – kérdezte, de amikor Zora magához szorította, kiszakította magát a kezéből.

– Nem voltál itt – mondta, és hátat fordított. Nyolcévesen már szökött, és Zora egy reggel halott madarat talált az előszobában. Felpofozta Jozót. Hiába. Szökött az iskolából és szökött a boltból is, míg végre az apja elvitte a tengerre matrónak. Zlata, Zora és Mila hárman maradtak a házban, és Zora napokig szótlánul hajtotta a varrógépet. Amikor az apja este hazajött, és letette a varrógép mellé az újfajta bonbont, amit aznap hozott a Kras kifutófiúja, egyetlen szó nélkül bontotta ki, aztán beleharapott és bólintott, majd berakta megint a gép fémlábacskája alá a vásznat.

– Ha nem viszem Jozót a tengerre, egész életében boldogtalan lesz – mondta neki az apja, és kipipálta a listán a bonbont. Zora még egyszer bólintott, aztán már csak a varrógép zakatolt. Mindkettőt azt várta, hogy a másik kezd beszélni. Mindketten megszokták, hogy ők azok, akik hallgatnak.

A húgai megnöttek. Ő kicsi maradt. Ezért varrta maga a ruháit. Ő tudta, hol kell bele a tömés. Nem sokat használt. Amikor sétáltak, őt minduntalan kislánynak nézték, ezért végül nem indult el velük. Mila egy este az ágya szélére ült, de végül nem szólt, csak megfogta a nővére kezét. Zora elnézte a húga szívarcát. Zlata és Mila, bár egy év volt köztük, majdnem egyformák voltak. Akárhányszor társaság volt náluk, közrefogták őt. Nélküle nem lehetett hozzájuk férni. A Kisegetet, ahogy lassan a szomszédok is hívták, mégis inkább udvariasságból táncoltatták, pedig könnyű volt, okos és csöndes. Csak kicsi. Alig százötven centi.

Josip szédült. Mielőtt belépet a boltba, megfordult körülötte Zágráb, mint amikor gyerekkorában először ivott a sljivovicából. Egy idő után lefeküdt a földre. Mintha az ment volna alatta. Az anyjára gondolt, és hogy az fázik-e a sírban, mint ahogy a téli esteken didergett, ha felment a láza. Szerette volna, ha az anyját a paplanba bugyolálva temetik el, hogy ne fázzon, de nem mert mondani semmit az apjának. Amikor eltemették, napokig ült a sljivovicás hordó mögött. Az eresztékeken át szívárgott a szilvapálinka illata. Nagy volt már, hogy az apja felvegye, mint az öccseit, ahhoz meg kicsi, hogy rajta verje le, hogy meghalt a felesége. Inkább újra és újra ivott a hordóból.

– Gyere ki – ordította, és ahogy Josip megállt előtte, a kezébe nyomta a bárdot.

– Darabold fel – mutatott az üzlet felé. Josip iszonyodott a vértől. Azóta iszonyodott tőle, amióta az anyja vért köhögött.

A birkadarabok a faasztalon feküdtek. Szaguk volt. Josip körülnézett, hogy látja-e valahol a fejet, aztán megemelte a bárdot. Ahogy először lecsapott, azzal a mozdulattal szakadt fel belőle a hányás. Az apja lódította arrébb, ki az ajtón.

– Ott okádjal – kiabálta utána, és fél év múlva, amikor a pap eljött, hogy rábeszélje, engedje gimnáziumba a fiát, odatolta a pálinkás poharat eléjük, mintha mindketten vendégségben lennének, a fia is, meg a pap is.

– Ha akarja, vigye. De én nem fizetek érte – mondta, és Josip a pap mögött állva nézte az apja kidülledő szemét, amely olyan volt, mint a bikaké, mielőtt lesújt a homlokuk középeré. Pedig tizennégy éves korára ő is majdnem akkora volt, mint a fekete bikák, amelyek érezték a saját vérük szagát előre. Olykor, ha mégis végignézte, amikor rájuk került a sor, mintha a maga inait érezte volna remegni, a maga fejében érezte volna az ütést, a maga vérért látta volna az utolsó pillantásával előre fröccsenni, a maga testét érezte volna eldőlni. Éjjel nem egyszer felriadt. Mintha a csorda vágatna a házuk felé, hogy eltapossa az apját, és vele a fiait. Akkor belenézett a vezérbika szemébe, és nézték egymást, amíg felébredt. Félni nem félt. Állt, nézték egymást. Olyankor kiment a ház elé, és hallgatta a slatinai éjszaka hangjait, a mezőn a szelet, a tücsköket vagy a pockokat a fű között.

Ült a zágrábi padon. Rég nem jutott az eszébe az álom. Nem tudta, egyáltalán bármikor eszébe jutott-e, amióta Pécsre került, aztán onnan ebbe a szertesztébe. Most épp Zágrábba.

Arra, hogy hogyan tanult meg olaszul, már nem is emlékezett, de az irodán Fiumében olasznak nézték, Zágrábban horvátnak, Pécssett magyarnak, Bécsben osztráknak. Néha, ha két város közt kinézett a vonat ablakából, maga se tudta, melyikből melyikbe tart, és hogy

holnap melyikben alszik el. Zágrábot ismerte a legkevésbé, mégis, akárhányszor itt aludt, otthon érezte magát, sokkal inkább, mint Fiumében vagy Bécsben.

– Josipa – hallotta maga mögött a parkban. Összerezzen. Az a rekedtség is ott volt a hangban. Hátrafordult, de a dada, aki a kisfiút szólította, nem tűnt tüdőbetegnek. Egészséges, nagy dalmát nő volt. Rámosolygott. Maga se tudta, hogy a nőre vágyik vagy vízre, mert szomjas, vagy csak arra, hogy még egyszer szólítsa a nevének így, a háta mögül. Elinult. Hol fázott, hol melege volt, hol azt hitte, éhes, hol ivott volna valamit.

A kirakatban gúlába rakva álltak a bonbonok, mindenféle színes papír között. A szájában érezte az édesség ízét, míg az orrában mintha vér száradt volna, bika vére, annak a szaga. Elképzelte, hogy a bonbonból nem meggylé, hanem vér buggyan ki, és ő nyeli a meleg vért, aztán benyitott.

Egy kislány állt a pultban, mellette egy férfi.

– Éhes és szomjas is. Konyakos – nyújtotta felé a kislány a tálcat. Nem merte elvenni. Évek óta nem kínálták semmivel, legfeljebb a mostohaanyja, ha nagy ritkán hazament, az nyújtotta felé a húsos tálat vagy a korsót.

– Vegye el. Éhes is, szomjas is – ismételte a kislány, aztán felé nyújtott egy pohár vizet a másik kezével. Az egyik szeme zöldbe játszott, a másik kék volt, tengerkék, a szája megcsempe, mintha verekedett volna.

– Bitte. Mit Cognac – ismételte meg a lány németül is, mire nagy nehezen az édesség után nyúlt.

– Danke – mondta automatikusan németül, és amikor a kislány megkérdezte, hogy magyar vagy osztrák, azt mondta, magyar, Pécsről.

– Az édesanyjának ebből vigyen – mondta a lány, és felé nyújtott egy lila papírba csomagolt csokoládét. Szelíden mondta.

– Az anyám meghalt. Balkezes volt – mondta a lánynak. Az bólintott.

– Az enyém is – válaszolta, és ahogy letette a tálcat, Josip észrevette, hogy nem kislány már, ahogy hitte.

Amíg a Kismadár végighallgatta, egyetlenegyszer sem szólalt meg a harang az ajtó felett, egyetlenegyszer sem dugta ki a fejét senki a raktárból, egyetlenegyszer sem szólt közbe a Kismadár sem, de a fejét azért rázta, amikor Josip a fekete bikáról beszélt, amely általában újra és újra megáll előtte.

– Jó, hogy nem ölte meg – mondta, és Josip látta, hogy nemcsak a szája csempe, hanem a mosolya is féloldalas.

– Mit csinált a szájával? – kérdezte.

– Van egy öcsém. Tengerész lett – válaszolta a lány, aztán a mutatóját végighúzta a felsőajkán, és a nyomán láthatóvá vált a sebhely rózsaszín csíkja. Már el is felejtette, hogy Jozo visszaadta azt a pofont, amikor nyolcéves volt, és hazahozta a halott madarat. Nem akarta megütni. A madár miatt ütötte meg, a cinke meleg teste miatt. Ha bármilyen más madarat hoz, nem bántja.

– Az öcsém azért lett tengerész – mondta félrehajtott fejjel –, mert megpofozott.

Josip vonata másnap hajnalban ért Fiumébe. A sós levegőt becsapta a menetszél az ablakon. A tengeren már nyár volt, és ő hevert a szolgálati szobában, amelynek ablaka az udvarra nézett. Halbúz és szemétszag keveredett a tenger szagával. Kint az esti újság címeit kántálta egy kölyök. Este a kikötőben ellökte egy lány kezét.

– Szerelmes vagy, Attila? – kérdezte az magyarul.

– Mit vinnél egy kicsike lánynak, ha én lennél? Ilyen kicsi – mutatta a kezével.

– Gyerek? – kérdezett vissza a nő. Az arca megkeményedett, és Josip látni vélte, ahogy egykor őt elvitték. Talán akkora volt. Talán maga se tudta, honnan való. Váltogatta a nyelveket egy mondaton belül is, mint annyian a kikötőben, úgy, hogy maga se vette észre. Josip se. Egy ideje olaszul beszéltek.

– Gyere – intett a nőnek, aki éppúgy lehetett román, mint magyar vagy olasz. Horvát-nak nem gondolta. Kevés volt közöttük a horvát. A formája is inkább olaszos volt, a színe is.

Az első kocsmá teraszára ültette le. A nő habos kávéért. Olyan volt, mint a füstfelhő, folyamatosan változott. Most talán máshogy tartotta magát. Talán a száját törölte le, vagy csak hogy eltakarta a vállát a kendővel. Mintha a feleségével ülné ott.

– Kicsi lány. Nem gyerek. Csak kicsi. Zágrábi – mondta a nőnek. Az elgondolkozva nézte.
– Mimózát vigyél neki – mondta végül, és nem fogadott el pénzt a tanácsért, épp csak a kávéját fizettette ki.

– A bika jegyében születél, ugye? – vetette oda, amikor felálltak. Josip ismerte őket. Ismerte a fiumei kikötőt és a bécsi vöröslámpás negyedét. Egy vasutas sok mindent ismer. Ismerte a trükkjeiket is.

– Adok pénzt a tanácsért, ha akarsz – mondta a nőnek.

Az rázta a fejét.

– Nem kell pénz. Szereted a nőt. A bikát egyszer le kell győznöd. Valahogy le kell győzni akkor is, ha nem ölod meg – mondta neki, és sarkon fordult.

Josip betette a széket maga után, aztán a nő után iramodott, aki úgy ringatta magát az alkonyatban, mint ahogy a hajók ringtak a tengeren. Mintha a bóra jött volna másnap, olyan csöndes volt a víz, csak a bokájánál érezte a szelet. Egy fiumei osztálytársa mesélt a szelekről. Ki tudja, hová lett. Jó fiú volt. Hárman voltak horvátok az osztályban, ösztöndíjjal ő egyedül.

Megkapta a nő karját hátulról. Az nem nézett hátra, úgy szólt vissza.

– Látok. De nem tudom, mit jelent – mondta, és belenézett a szemébe, amikor elé került.

– Kurva vagyok. Az meg a feleséged lesz. Vigyél neki mimózát – mondta, és Josip harmadik nap a mimózával szállt le a zágrábi pályaudvaron.

Amikor Pécssett leültette a Petőfi utcai bérelt lakásában a konyhaasztalhoz a feleségét, azt mondta:

– Egyet kérek. Ne legyen vér a konyhában.

A Kismadár, aki mellette végleg Kismadár lett a Kisegérből, bólintott.

– Nem lesz vér – mondta röviden, aztán rakodni kezdett. Nem bírt megülni. A lakás napokon belül készen volt; és amikor Josip felkelt, a feleségét már rég talpon találta, amikor lefeküdt, a felesége még a tésztát dagasztotta, hogy éjszaka keljen, máskor a meggyet cukrozta a réteshez, de volt, hogy az éjjel közepén állt neki a függőnyt felvarrni a konyhaasztalnál a lámpánál.

– Nem fekszem feleslegesen – mondta, és Josip elnézte olyankor a szabálytalan arcot, a sebhelyes száját és a vékony nyak ívét. A felesége a fogával harapta el a cérnát, akárhányszor varrt, és Josip egy idő után megfigyelte, hogy a beszédje és a hallgatása úgy változik, ahogy az idő, az ég vagy a tenger. Olykor, ha valami őt nyomta, a felesége napokig néma volt, míg beszélni nem kezdett.

Az évek alatt aztán nem maradt már mit elmesélnie, így hagyta, hogy a konyhában Milka után feltűnjenek sorra a szomszédasszonyok, aztán azok barátnői, végül, hogy megüljön a postás vagy a kifutófiú, aki úgy szorongatta a hosszúkás, fekete füzetet, mintha azzal igazolná, hogy még itt van. A felesége sohasem tanult meg rendesen magyarul, de hallgatni azt magyarul is tudott.

Néha kérdezett csak közbe, míg a keze járt, máskor csak a fejével intett, míg dagasztotta a tésztát vagy húzta a rétest Milkával, aki mellette elcsöndesedett.

– Na? – kérdezte a kifutófiút, és az elmesélte a veréseket. Máskor a postás itta a vízzel kevert bort délben az asztalnál.

– Te érted, amit mondanak? – kérdezte végül egy este Josip a feleségét, aki az ablak alatt ülve varrt. Josip még nem látta úgy, hogy nem volt semmi a kezében. Néha még olvasás közben is kötött, és ahogy a kötésben a sor végére ért, lapozott.

– Nem mindig. Azért beszélnek ennyit – válaszolta, és a fogával elharapta a cérnát.

Az utcában még frissek voltak a házak, és Zlata nézte a nagypénteki esőt, amely mosta, mosta az előkerteket.

Ha megbiccentette a fejét, érezte a padlóviasz szagát. Ő viaszolta fel a szobát, mint minden péntek délután.

– Két angyal jön, egy jó és tiszta, meg egy piszkos és gonosz. Az marad itt, amelyik ott-hont talál – mondogatta neki az anyja, amikor kicsi volt. A tiszta angyalt nőnek képzelte, fehér csipkeruhában, a piszkosat olyannak, mint a szeneslegény, fekete, hártás szárnyakkal. Elgondolta, milyen lenne, ha leülne az ő hófehér takarós ágyára, és rázta, rázta a takarót, a lepedőt, és pucolta a padlót, amíg ragyogott az új ház az új utcában.

Pénteken estére úgy ragyogott minden náluk is, mint Milka néniéknél, akik olyankor gyertyát gyújtottak.

Milka nénit olykor keresztanyának hívta mégis, máskor néninek. Az anyja azt mesélte, úgy jelent meg az ajtóban, mintha ő lenne a jó angyal azon a péntek délutánon, 1911 júniusában, amikor a frissen pucolt asztallapra épp ráépítette a terítőt, és Milka megfogta a másik oldalát, hogy segítsen leteríteni. Tíz évvel volt idősebb. Annyival korábban is jöttek át.

– Zágrábban is volt bolt. De ennek jönni kellett – mutatott át a falon, a férje felé, aki cérnát és vásznat árult a ferencesek templomától nem messze, és a Kismadár felsóhajtott.

– Nekünk is boltunk van – mondta Milkának. Aztán leültek, hogy a zágrábi asztalra simuló fehéren hímzett fehér vászonra kirajzolódjon az otthagzott család, mint oly sokszor később is.

Amikor Vladimir megszületett, először Milka kezébe adta a csecsemőt.

– Nagy franc lesz – mondta a szomszédasszony, aztán pénzt dugott a pólyába, hogy arra soha gondja ne legyen.

– Neked nincs tenger a véredben – mondta ellentmondást nem tűrő hangon Zora, de ahogy belenézett a csecsemő türkizzöld szemébe, mégiscsak az öccsét látta és a pulai kikötőt, és azt látta akkor is, amikor a gyerek először elszökött Zágrábban a nagyapja mellől, míg az kiment a raktárba. Üres volt már az a raktár, épp csak a családnak tudtak eltenni valamit, a Kismadár később mégis úgy emlékezett a háború éveire, mint az utolsó boldog időszakra, és így mesélte később is, hogy volt idő, amikor egyben volt, ami egybe tartozott.

Jugoszláviára az apja csak legyintett, és a Kismadár gyűrögette a fekete csipkét a ruháján, amikor a háborúnak vége lett. Az évre nem emlékezett. A csipkére igen, és arra, hogy állt a kislíval egy álló vonatban, amikor jöttek a katonák. Amikor benyitottak a fülkébe, eléjük tartotta a papírt.

– Nem érvényes – mondta az egyik, meg se nézve, és a Kismadár felállt.

– Meghalt a húgom – mondta neki horvátul, aztán csönd lett. A katona levette a sapkáját.

– A férjem Pécsen van. Az apám Zágrábban. Meghalt a húgom. Ez meg itt a fiam – mondta a Kismadár egyszuszra, és odanyújtotta újra a passzust. A mozdony füstje bevágódott az ablakon.

A katona, később is úgy mesélte, hogy katona volt, vagy esetleg határőr, rendőr vagy valaki, aki egyenruhát viselt, épp csak egy percre akart leülni. Végül egy másik jött érte, de amikor az is el akarta kérni a papírt, az első intett.

– Rendben – mondta, és a vonat továbbment.

Mila holtában is szép volt. A fia, Goran, úgy állt az övé mellett, mintha ikrek lennének. Egy magasak voltak. Egyforma képűek. Egyszerre ütötték meg egymást, ahogy kiengedték őket a halottas szobából, de a Kismadár lefogta Zlata kezét.

– Ne üsd meg Mila fiát. Sohase üsd meg – mondta, és este, amikor a két gyerek elaludt, kiraktak egy pohár bort Mila helyéhez az asztalon.

– Temetni voltam – mondta visszafelé magyarul Zora, és a magyar fiú, aki azt mondta, nem érvényes a papír, levette a sapkáját, aztán leült. Ültek, míg a vonat átment valahogy a folyón, és hallgattak.

– Megvagy – csapott az ablakra Vladi, és a tenyere alatt szétlapult a légy. Valaki a szomszéd fülkében úgy köhögött, hogy majd kiköpte a tüdejét. Feketének tűntek a földek beszántva, feketének a dombok és szürkének az ég, tizennyolc őszen, és Zora a kislányra gondolt, akít otthon hagyott, Milka gondjára.

A lerongyolódott városba született. Tizenötödike volt még csak, február, tizennyolc februárjának közepe, de a mandulafa a sétateren már tele volt virággal. Senki nem járt a téren. Felnézett a bazilika tetejére, aztán az égre, végül ismét a virágra.

– Korai – mondta a fácskának, aztán megsimogatta a törzsét. Alig ért már haza, de ha zaért, és a kislányt Milka kezébe adták, aki pénzt dugott a pólyába, és csak aztán a gyereket, hogy a pénzre soha gondja ne legyen.

– Nagyanya, és lett gondod? – kérdezte Sztér nyafogva valahonnan az asztal alól. Azt hittem, nem is figyel oda.

– Nem. Sohasem – mondta nagyanya, és felemelte a rojtokat. Sztér kidugta a fejét, mint ha akkor születne meg, és várná, hogy valaki pénzt dug a pólyájába.

– Amikor ott álltál az ablaknál, Vladi hol volt? – kérdezte Szter valahonnan a szoba másik feléről. Nagyanya meg én is az asztallapot néztük. Úgy tudott a legjobban mesélni.

– Iskolában. Messze. Kőszegen – mondta nagyanya röviden, aztán megmutatta az ablakot, ahol akkor állt, 1930 húsvétján.

Gyertyát keresett a spájzban, amikor egy pókocská végigrohant a falon.

– Az a kicsi állat, ami a sarokban lakik – mondta, amikor nem jutott eszébe hirtelen, és Szter, aki unta a mesét, belekiabált, hogy tatu.

– Nem öllek meg. Szerencsét hozol – mondta a póknak nagyanya, aki akkor még csak Zlata volt, aztán a gyertyát fogta kézbe.

– Estig jól viseld magad – motyogta, és lábujjhegyen ment vissza a szobájába. Hajnalodott.

Este a szobájában gyújtotta meg a gyertyát, akkor, amikor Milka szokta.

– Nem megyünk már vissza Zágrábra – mondta ki hangosan. Amikor eldöntötték, hogy felépítik a házat, az anyja másfél napig nem beszélt. Aztán megszólalt. Magyarul. A misékre egy ideje magyar szalagot fontak a hajukba, úgy mentek.

Olykor, ha felriadt éjjelente, ült, és hallgatta, ahogy recseg az ablak, vagy ahogy fúj a szél. Olykor mintha járkált volna valaki a padláson, de dédanya azt mondta, az új házakban nincsenek szellemek. ■ ■ ■

nyiro D

Péntek Orsolya képzőművész és író. Első könyve, amely negyvenhárom verset tartalmaz, 2002-ben jelent meg *Az őszön egy rőtbarna komondor borongol keresztül* címmel a Fekete Zongora Kiadónál. *Az Andalúz lányai* című regényét, amelyen közel tíz évig dolgozott, 2014 decemberében adta ki a Kalligram. Jelenleg második prózakötetét írja. Novellái tizenöt éve jelennek meg irodalmi lapokban. Az utóbbi időben egy olyan komplex művészeti projekt felépítésével kísérletezik, amelyben a különböző műfajokbéli művei egymásra épülhetnek.